

Yazar/Author

Mehmet Emin TUĞLUK*

Makale Başlığı/Article Title

Derleme Sözlüğünde Geçen Akrabalık Adları

Kinship Names in the Compilation Dictionary

ÖZ

Bir dildeki söz varlığı o dil konuşurlarının yaşam tarzları, gelenek görenekleri, kültürel değerleri, hayata karşı takındıkları tutumları hakkında bilgi verir. Dolayısıyla toplumda ve toplumu oluşturan bireylerin yaşamlarında olan değişiklikler dili de etkilemektedir. Dilde bir kavramla ilgili kullanılan sözcüklerin azlığı, çokluğu veya kullanım sıklığı bu kavramın toplumdaki yerini anlamamıza yardımcı olur. Akrabalık, kan ve evlilik yoluyla insanların birbirine yakın olma durumunu ifade eden bir kavramdır. Türk toplumu akrabalık ilişkilerine dayalı bir toplum olup akrabalık ilişkilerine değer veren, kültürel değerlerine bağlı bir yapıya sahiptir. Bundan dolayı Türk toplumunun sosyal yaşamında akrabalık terimleri gündelik dilde önemli bir yer tutmaktadır. Ölçünlü Türkçede ve Türkiye Türkçesi ağzlarında da çok sayıda akrabalık adı kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi ağzlarını oluşturan Derleme Sözlüğü akrabalık adları açısından zengin bir söz varlığına kaynaklık etmektedir. Bu söz varlığının tespit edilmesi Türkçede akarabalıkla ilgili söz varlığı çalışmalarına katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada Derleme Sözlüğünde yer alan akrabalık ile ilgili adlar kan bağıyla akrabalık bildiren sözcükler, evlilik bağıyla akrabalık bildiren sözcükler ve akrabalıkla ilgili diğer sözcükler olmak üzere üç başlıkta sınıflandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akrabalık adları, aile adları, Derleme Sözlüğü, Türkiye Türkçesi ağzları.

ABSTRACT

The vocabulary of a language provides information about the lifestyles, traditions, customs, cultural values and attitudes towards life of the speakers of that language. Therefore, changes in the society and in the lives of the individuals who make up the society also affect the language. Therefore, the scarcity, abundance or frequency of use of concepts related to a concept in the language helps us to understand the place of these concepts in the social life of that society. Kinship is a concept that expresses the state of being close to each other through blood and marriage. Turkish society is a society based on kinship relations and has a structure that values kinship relations and adheres to cultural values. Therefore, in the social life of Turkish society, kinship terms have an important place in everyday language. A large number of kinship names are used in Standard Turkish and dialects of Turkish in Turkey. The Compilation Dictionary, which constitutes the dialects of Turkish dialects of Turkey, is the source of a rich vocabulary in terms of kinship names. Determining this vocabulary will contribute to the studies on the vocabulary of kinship in Turkish. In this study, the nouns related to kinship in the Compilation Dictionary are classified under three headings: words indicating kinship by blood, words indicating kinship by marriage and other words related to kinship.

Keywords: Kinship names, family names, Compilation Dictionary, Türkiye Turkish dialects.

Extended Abstract

Kinship names in the vocabulary of a language are names given according to certain situations in social life. These situations vary according to various situations such as the person's status in the family, kinship on the mother's and father's side or kinship through marriage. Therefore, kinship names are names given according to the position of the person in the society, and the richness of the vocabulary related to kinship names in a language indicates the strength of kinship relations in that society.

The structure of Turkish society, which values kinship relations and adheres to its cultural values, has led to the formation of a rich vocabulary related to kinship in Turkish. In fact, kinship names can sometimes be used in different functions such as address, respect and indication rather than their main functions. As a matter of fact, in Turkish culture, it is a tradition not to address older people by their first names and to use them with a title such as lady, bey or a kinship name such as uncle, aunt. (Karahana, 2009: 22) "In Turkish, separate terms are used for each kind of kinship. Although in most languages a single word can cover more than one kinship relation (English aunt: aunt, aunt, uncle, uncle), in Turkish, both in the standard language and in folk dialects, different kinship terms are used for each of the kinship relations.

Kinship is an indicator of social relations in societies. As a matter of fact, "kinship is of great importance in the development of the social life of Turks. The ties established between families and relatives, which are a social community, are one of the most important reasons why Turkish social life is very strong." (Yavuz, 2013: 71)

Turkish is an extremely rich language in terms of kinship names. The use of more than one word for a kinship name in the Compilation Dictionary is an indication of this.

It is not clear who exactly some of the words in the Compilation Dictionary describe. For example, while separate words are used for grandmother and grandfather, the words used for grandmother and grandfather in dialects are not exactly defined.

Some words in the Compilation Dictionary that indicate kinship are used to describe more than one person. For example, the words *ök* and *uluca* are used for both mother and father, and *balnine* is used for both grandmother and grandmother.

One word in the Compilation Dictionary can sometimes define more than one kinship name. For example, the words *aba*, *ame*, *bele*, *dada*, *eze*, *kada*, *sitti* are used for both aunt and aunt.

Some of the kinship names in the Compilation Dictionary are due to phonetic changes (grandfather: *abba*, *ababa*; father: *ava*, *avo*, wife, wife: *arvat*, *avrad*), while others are due to the use of words in different forms (*hatnene*: grandmother, *ibi*: grandmother, *nene*: grandmother, *papiş*: grandmother).

The most commonly used kinship names and their frequency of use in the Compilation Dictionary are as follows: father 24, brother 24, sister 24, older brother 19, aunt 19, aunt 15, grandmother 14.

The vocabulary of a language provides information about the lifestyles, traditions, customs, cultural values and attitudes towards life of the speakers of that language. Therefore, changes in the society and in the lives of the individuals who make up the society also affect the language. Therefore, the scarcity, abundance or frequency of use of concepts related to a concept in the language helps us to understand the place of these concepts in the social life of that society.

Kinship is a concept that expresses the state of being close to each other through blood and marriage. Turkish society is a society based on kinship relations and has a structure that values kinship relations and adheres to cultural values. Therefore, in the social life of Turkish society, kinship terms have an important place in everyday language. A large number of kinship names are used in Standard Turkish and dialects of Turkish in Turkey. The Compilation Dictionary, which constitutes the dialects of Turkish dialects of Turkey, is the source of a rich vocabulary in terms of kinship names. Determining this vocabulary will contribute to the studies on the vocabulary of kinship in Turkish. In this study, kinship names in the Compilation Dictionary are classified under two headings: terms indicating kinship through blood and terms indicating kinship through marriage.

In this study, the nouns related to kinship in the Compilation Dictionary are classified under three headings: words indicating kinship by blood, words indicating kinship by marriage and other words related to kinship.

Giriş

Bir dilin söz varlığı içerisinde yer alan akrabalık adları toplumsal hayatta yer alan belirli durumlara göre verilen adlardır. Bu durumlar kişinin aile içindeki durumu, anne ve baba tarafından akrabalığı veya evlenme yoluyla oluşan akrabalık gibi çeşitli şekillere göre adlandırılmaktadır. Dolayısıyla akrabalık adları kişinin toplumdaki konumuna göre verilen adlar olup bir dilde akrabalık adları ile ilgili söz varlığının zengin olması o toplumdaki akrabalık ilişkilerinin güçlülüğüne işaret etmektedir.

Türkçe Sözlük aile sözcüğünü “1. (Toplum bilimi) Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik. 2. Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü. 3. Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü. 4. (Halk ağzında) Eş, karı. 5. Aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü. 6. Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu, familya.” (TS, 2011: 57) şeklinde tanımlarken akraba sözcüğünü ise “1. (Hukuk) Kan bağıyla birbirine bağlı olan kimseler. 2. Oluşma yönünden aynı kaynağa dayanan şeyler. 3. (Mecaz) Biri, diğerinin doğurduğu sonuç veya olgular” (TS, 2011: 72) şeklinde açıklamaktadır. Akrabalık toplumlardaki sosyal ilişkilerin bir göstergesidir. Nitekim “Türklerin sosyal hayatlarının gelişmesinde akrabalığın büyük önemi vardır. Sosyal bir cemiyet olan aileler ve akrabalar arasında kurulmuş olan bağlar Türk toplum hayatının çok güçlü olmasının en önemli sebeplerindedir” (Yavuz, 2013a: 71).

Türk toplumunun akrabalık ilişkilerine değer veren, kültürel değerlerine bağlı yapısı Türkçedeki akrabalık ile ilgili zengin bir söz varlığının oluşmasını sağlamıştır (Türk ve Koç, 2021: 126). Hatta akrabalık adları zaman zaman asıl işlevlerinden ziyade hitap, saygı, belirtme gibi farklı işlevlerde de kullanılabilir. Nitekim Türk kültüründe kendisinden yaşça büyüklere adlarıyla hitap etmemek ve adları hanım, bey gibi bir unvanla veya amca, teyze gibi bir akrabalık adıyla kullanmak gelenektir (Karahan, 2009: 22). “Türkçede her tür akrabalık için ayrı ayrı terim kullanılmaktadır. Çoğu dilde bir tek kelime birden fazla akrabalık bağına karşılmasına rağmen (İngilizce aunt: teyze, hala, uncle: amca, dayı), Türkçede gerek standart dilde gerekse halk ağızlarında akrabalık ilişkilerinin her biri için farklı akrabalık terimleri kullanılmaktadır” (Güllüdağ, 2012: 206).

Tarihî Türk lehçelerinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında akrabalık terimlerine sıkça rastlanmaktadır Gömeç, günümüzde kullanılan bazı akrabalık adlarının kökeni olan sözcükleri Orhun Yazıtlarında da tespit edilmiştir (Gömeç, 2001: 1-6). Yavuz, Dîvânü Lügâti't-Türk'te geçen akrabalık adlarını tespit edip bu adların Türkiye Türkçesi ağızlarındaki karşılıkları üzerinde durmuştur (Yavuz, 2013b). Yavuz, ayrıca Türkiye Türkçesi ağızlarında geçen akrabalık adlarını da derlemiştir (Yavuz, 2013a). Hunutlu ve Yıldırım; Köktürk ve Eski Uygur yazılı ürünlerindeki akrabalık adlarını *cinsiyet bakımından akrabalık adları, anlam yönünden akrabalık adları, köken bakımından akrabalık adları, unvan yönünden akrabalık adları ve yakınlık dereceleri bakımından akrabalık adları* olmak üzere beş başlık altında sınıflandırmıştır. (Hunutlu ve Yıldırım, 2023) Gülensoy, akrabalık adlarını beş ana başlık altında toplamıştır (1973-1974, s. 287). Emiroğlu, Türkçe Sözlükte geçen yüz elli sözcüğü on üç başlık altında sınıflandırmıştır (2012, s. 1695). Bu çalışmada Derleme Sözlüğünde yer alan akrabalık ile ilgili adlar kan bağıyla akrabalık bildiren sözcükler, evlilik bağıyla akrabalık bildiren sözcükler ve akrabalıkla ilgili diğer sözcükler olmak üzere üç başlıkta sınıflandırılmıştır.

1. Kan Bağıyla Akrabalık Bildiren Sözcükler

1.1. Dede

ava: Dede. (DS, I: 374), **çeçe:** Dede. (DS, II: 1102), **dide:** Dede. (DS, II: 1481), **ede:** Dede. (DS, III: 1664), **ibi:** Dede. (DS, IV: 2502), **kocababa:** Dede. (DS, IV: 2892), **yatır:** Dede. (DS, VI: 4818)

1.2. Büyükbaba

ababa: Ağababa, büyükbaba, dede (DS, I: 5), **abba:** 1.Dede, büyükbaba. (DS, I: 13), **ağababa:** Büyükbaba (DS, I: 79), **boppa:** Büyükbaba. (DS, I: 737)

1.3. Nine

amma: Nine (DS, I: 239), **boyna:** Nine. (DS, I: 746), **kocaana:** Nine. (DS, VI: 4564)

1.4. Büyükanne

aba: Büyükanne. (DS, I: 4), **ağanene:** Büyükanne. (DS, I: 81), **akana:** Nine, büyükanne. (DS, I: 138), **biyana:** Büyükanne. (DS, I: 673), **bibi:** Nine, büyükanne. (DS, I: 677), **cice:** Büyükanne. (DS, II: 957), **ebe:** Büyükanne, nine (DS, III: 1649), **eci:** Büyükanne. (DS, III: 1661), **hamimine:** Büyükanne. (DS, VI: 4516), **hata:** Büyükanne. (DS, III: 2305), **hatnene:** Büyükanne. (DS, III: 2307), **ibi:** Büyükkane. (DS, IV: 2502), **nene:** Büyükanne. (DS, V: 3247), **papiş:** Büyükanne. (DS, V: 3395)

1.5. Babaanne

balnine: Anneanne, babaanne. (DS, I: 510), **ece:** Babaanne. (DS, III: 1659), **gadi:** Büyükanne, babaanne. (DS, III: 1890), **kadınana:** Babaanne. (DS, IV: 2591), **tete:** Babaanne. (DS, V: 3900)

1.6. Anneanne

balnine: Anneanne, babaanne. (DS, I: 510), **gadana:** Babaanne ya da anneanne (DS, III: 1889).

1.7. Anne

aba: Anne. (DS, I: 3), **abacık:** Anne. (DS, I: 5), **anacık:** Anne. (DS, I: 244), **ayana:** Ana, anne. (DS, I: 407), **ayna:** Anne, hey ana anlamındaki hitap. (DS, I: 426), **bici:** Anne. (DS, I: 679), **ede:** Anne. (DS, III: 1664), **öge:** Anne. (DS, V: 3316), **niniy:** Anne. (DS, IV: 3253), **nene:** Anne (DS, IV: 3247; DS, VI: 4607). **na:** Anne. (DS, IV: 3233), **go:** Anne. (DS, III: 2088), **ök:** Anne. (DS, V: 3326)

1.8. Baba

a: Baba. (DS, I: 1), **aga:** Baba. (DS, I: 75), **aka:** Baba. (DS, I: 135), **auva:** Baba. (DS, VI: 4431), **ava:** Baba. (DS, I: 374), **avo:** Baba. (DS, VI: 4433), **babo:** Baba. (DS, VI: 4440), **begi:** Baba, amca (DS, I: 597), **buba:** Baba. (DS, I: 774; DS, VI: 4467), **çece:** Baba. (DS, II: 1102), **dadaş:** Baba. (DS, II: 1319), **ece:** Baba. (DS, III: 1659), **ede:** Baba. (DS, III: 1664), **eti:** Baba. (DS, III: 1798), **eye:** Baba. (DS, III: 1819), **ici:** Baba. (DS, IV: 2504), **imize:** Baba. (DS, IV: 2537), **kağa:** Baba. (DS, IV: 2594), **kakko:** Baba. (DS, IV: 2605), **lele:** Baba. (DS, IV: 3072), **munna:** Baba. (DS, VI: 4602), **paşa:** Baba. (DS, V: 3407), **uva:** Baba. (DS, VI: 4048), **yegit:** Baba. (DS, VI: 4225)

1.9. Anne ve Baba

ök: Anne ve baba. (DS, V: 3326), **uluca:** Ana baba. (DS, VI: 4036)

1.10. Kardeş

ace: Kardeş. (DS, I: 43), **adaş:** Kardeş. (DS, I: 64), **agaş:** Kardeş, arkadaş. (DS, I: 76), **ahe:** Arkadaş, kardeş. (DS, I: 129), **bal:** Kardeş. (DS, I: 495), **başyoldaşı:** Karı veya koca. (DS, I: 567),

bizim oğlan: Kardeş, arkadaş, dost. (DS, I: 714), **duğan:** Kardeş. (DS, II: 1595), **ebre:** Kardeş. (DS, III: 1658), **emze:** Kardeş. (DS, III: 1742), **evlü:** Kardeş. (DS, III: 1811), **gada:** Kardeş. (DS, III: 1888), **garda:** Kardeş. (DS, III: 1922), **gıza:** Kardeş. (DS, VI: 4511), **günem:** Kardeş. (DS, III: 2228), **ilig:** Kardeş. (DS, IV: 2524), **kada:** Kardeş. (DS, IV: 2588), **kekey:** Kardeş. (DS, IV: 2723), **kuli:** Kardeş. (DS, IV: 2997), **kutça:** Kardeş. (DS, IV: 3018), **ortak:** Kardeş. (DS, V: 3291), **yamız:** Arkadaş, kardeş. (DS, VI: 4158), **göbeği beraber:** Kardeş. (DS, III: 2114), **ici:** Kardeş. (DS, IV: 2504)

1.11. Büyük Kardeş

balı: Büyük kardeş. (DS, I:504), **çele:** Büyük kardeş. (DS, II: 1118), **kaka:** Büyük kardeş. (DS, IV: 2600), **keki:** Büyük kardeş. (DS, IV: 2724)

1.12. Küçük Kardeş

billa: Küçük kardeş. (DS, I: 694), **billa:** Küçük kardeş. (DS, I: 694), **dudu:** Küçük kardeş. (DS, II: 1595), **eni:** Küçük kardeş. (DS, III: 1756), **eti:** Küçük kardeş. (DS, III: 1798), **gada:** Küçük kardeş. (DS, III: 1891), **here:** Küçük kardeş. (DS, III: 2342), **icem:** Küçük kardeş. (DS, IV: 2504), **kacı:** Küçük kardeş. (DS, IV: 2586), **kada:** Küçük kardeş. (DS, IV: 2588)

1.13. Erkek Kardeş

gakko: Erkek kardeş. (DS, III: 1896), **bal:** Erkek kardeş. (DS, I: 495), **bozak:** Erkek çocuk. (DS, I: 748), **dadaş:** Erkek kardeş. (DS, II: 1319), **ece:** Erkek kardeş. (DS, III: 1659), **kaka:** Erkek kardeş. (DS, IV: 2600)

1.14. Ağabey

a: Büyük erkek kardeş, ağabey, **abe:** Ağabey. (DS, I: 17), **acı:** Ağabey. (DS, I: 44), **aga:** Ağabey, büyük erkek kardeş. (DS, I: 74), **agadaş:** Büyük ağabey. (DS, I: 75), **aka:** Ağabey, büyük kardeş. (DS, I: 135; DS, VI: 4412), **ava:** Ağabey. (DS, I: 374), **çece:** Ağabey. (DS, II: 1102), **çeçe:** Ağabey. (DS, VI: 4478), **dada:** Büyük kardeş, ağabey. (DS, II: 1317), **ede:** Büyük kardeş, ağabey. (DS, III: 1663), **gaga:** Ağabey. (DS, III: 1891), **guçça:** Ağabey. (DS, VI: 4511), **gücca:** Ağabey. (DS, III: 2207), **ize:** Ağabey. (DS, IV: 2576), **kada:** Ağabey. (DS, IV: 2588), **leleş:** Ağabey. (DS, IV: 3072), **mınna:** Ağabey. (DS, IV: 3186), **paşa:** Büyük kardeş, ağabey. (DS, V: 3407)

1.15. Kız Kardeş

aco: Bacı, kız kardeş. (DS, I: 54), **bizim gız:** Kız kardeş. (DS, I: 714), **heci:** Kız kardeş. (DS, III: 2325), **paçi:** Kız kardeş, bacı. (DS, V: 3377), **silik:** Kız kardeş. (DS, V: 3636)

1.16. Abla, Büyük Kız Kardeş

aba: Abla, büyük kız kardeş. (DS, I: 1), **billa:** Abla. (DS, I: 666), **bibi:** Abla. (DS, I: 677), **cice:** Abla. (DS, II: 957), **çıldır:** Abla. (DS, II: 1171), **dudu:** 2. Abla. (DS, II: 1595), **haba:** Abla. (DS, III: 2245), **sitti:** Abla. (DS, V: 3650), **tato:** Abla. (DS, V: 3846), **tulla:** Abla. (DS, V: 3989), **ibi:** Kız kardeş, abla. (DS, IV: 2502), **kada:** Kız kardeş, abla. (DS, IV: 2588), **öke:** Büyük kardeş, abla. (DS, V: 3327)

1.17. Küçük Abla

abbacık: Küçük abla. (DS, I: 14)

1.18. Küçük Kız Kardeş

aba: Yetişmiş, bülûğa ermiş küçük kız kardeş. (DS, I: 4)

1.19. Erkek Evlat

asaba: Erkek mirasçı, erkek evlat. (DS, I: 339)

1.20. Çocuk

bala: Çocuk, yavru, küçük. (DS, I: 496), **bebük:** Çocuk. (DS, I: 591), **ceme:** Çocuk. (DS, II: 880), **cıba:** Çocuk. (DS, VI: 4472), **corruh:** Çocuk. (DS, II: 1002), **engi:** Çocuk. (DS, III: 1754), **evlet:** Evlat, çocuk. (DS, III: 1811), **gızan:** Çocuk. (DS, III: 2069), **gobül:** Çocuk. (DS, III: 2088), **goduk:** Çocuk. (DS, III: 2093), **görbel:** Çocuk. (DS, III: 2114), **hızan:** Çocuk. (DS, III: 2382), **kırbanak:** Çocuk. (DS, IV: 2818), **kızan:** Çocuk. (DS, IV: 2861), **kozak:** Çocuk. (DS, IV: 2946), **lorik:** Çocuk, yavru. (DS, VI: 4583), **mendek:** Çocuk. (DS, IV: 3161), **puli:** Çocuk, yavru. (DS, V: 3486), **sinçu:** Çocuk. (DS, V: 3640), **tifil:** Çocuk. (DS, VI: 4763), **tille:** Çocuk. (DS, V: 3934), **tula:** Çocuk. (DS, V: 3989)

1.21. Büyük Çocuk

palas: Büyük çocuk. (DS, V: 3385)

1.22. Ortanca Oğul

atsız: Ortanca oğul, oğlan. (DS, I: 373)

1.23. En Büyük Çocuk

tonguç: En büyük çocuk. (DS, V: 3961)

1.24. En Küçük Çocuk

kence: Ailenin en küçük çocuğu. (DS, IV: 2742), **tonguç:** En küçük çocuk. (DS, V: 3961)

1.25. Son Çocuk

keski: Son çocuk. (DS, IV: 2767), **sıyrıntı:** Son doğan çocuk. (DS, V: 3629)

1.26. Tek Çocuk

teberik: Tek çocuk. (DS, V: 3857)

1.27. Döl Çocuk

törenti: Döl, çocuk. (DS, VI: 4775)

1.28. Erkek Çocuk

bala: Oğlan çocuğu. (DS, I: 496), **bere:** Bebek, çocuk(erkek). (DS, I: 632), **bizdik:** Erkek çocuk. (DS, I: 713), **gede:** Erkek çocuğu. (DS, III: 1964), **horan:** Oğlan çocuğu. (DS, III: 2408), **kıravaş:** Uşak, oğlan. (DS, IV: 2817), **kızan:** Erkek çocuk, delikanlı. (DS, IV: 2861), **ol:** Oğul, erkek çocuk. (DS, VI: 4614), **ovul:** Erkek çocuk. (DS, V: 3301), **paşa:** Oğlan çocuk. (DS, V: 3407)

1.29. Kız Çocuğu

çıka: Kız çocuğu. (DS, II: 1165), **el gölgeği:** Kız çocuğu. (DS, III: 1714), **kızan:** Kız çocuk. (DS, IV: 2862), **mangof:** Kız çocuğu. (DS, IV: 3123)

1.30. İkiz

ekiz: İkiz. (DS, III: 1695), **göbeği beraber:** İkiz (kardeş). (DS, III: 2114)

1.31. Amca

abıza: Amca. (DS, I: 4406), **amuca:** Amca. (DS, I: 4419), **begi:** Baba, amca. (DS, I: 597), **böle:** Amca. (DS, I: 767), **ebice:** Amca. (DS, III: 1656), **ece:** Amca. (DS, III: 1659), **ede:** Amca. (DS, III: 1664), **emite:** Amca, amcaoğlu (DS, III: 1738), **emoğlu:** Amcaoğlu. (DS, VI: 4497)

1.32. Amcaoğlu

emite: Amca, amcaoğlu (DS, III: 1738), **böle:** Amcaoğlu. (DS, I: 767)

1.33. Dayı

dayni: Dayı. (DS, II: 1390)

1.34. Hala

aba: Hala. (DS, I: 4), **ame:** Hala. (DS, I: 238), **bele:** Teyze, hala. (DS, I: 608), **bibi:** Hala. (DS, I: 676), **böle:** Hala. (DS, I: 767), **cice:** Hala. (DS, II: 957), **cimitli:** Hala. (DS, II: 973), **dada:** Hala. (DS, II: 1317), **emti:** Hala. (DS, III:1742), **enne:** Babanın kız kardeşi, hala. (DS, III: 1759), **ete:** Hala. (DS, VI: 4497), **eze:** Hala. (DS, III: 1828), **ibi:** Hala. (DS, IV: 2502), **kade:** Hala. (DS, IV: 2590), **mama:** Hala. (DS, VI: 4586), **mimi:** Hala. (DS, IV: 3200), **pipi:** Hala. (DS, V: 3459), **sitti:** Hala. (DS, V: 3649), **tahtum:** Hala. (DS, V: 3806)

1.35. Hala Çocuğu

ace: Hala çocuğu (DS, I: 43), **böle:** Hala çocuğu. (DS, I: 767), **mece:** Hala çocuğu. (DS, III: 1659), **eme:** Hala, babanın kız kardeşi. (DS, III: 1731)

1.36. Teyze

aba: Teyze. (DS, I: 4), **ame:** Teyze. (DS, I: 238), **bele:** Teyze, hala. (DS, I: 608), **böle:** Teyze. (DS, I: 767), **cice:** Teyze. (DS, II: 957), **dada:** Teyze. (DS, II: 1317), **dayaza:** Teyze. (DS, II: 1386; DS, VI: 4318), **eze:** Teyze. (DS, III: 1828; DS, VI: 4503), **gada:** Teyze. (DS, III: 1888), **hahçuk:** Teyze. (DS, III: 2252), **kada:** Teyze. (DS, IV: 2588), **sitti:** Teyze. (DS, V: 3649), **tete:** Teyze. (DS, V: 3900, DS, VI: 4757), **tutu:** Teyze. (DS, V: 4003)

1.37. Teyze oğlu

haloğlu: Teyze oğlu. (DS, VI: 4516)

1.38. Teyze çocuğu

böle: Teyze çocuğu. (DS, I: 767)

1.39. Yeğen

böle: Yeğen. (DS, I: 767), **çıkana:** Kız kardeşin çocuğu, yeğen. (DS, II: 1165), **iyen:** Yeğen. (DS, IV: 2574), **yegan:** Yeğen. (DS, VI: 4225), **yeğen:** Yeğen. (DS, VI: 4820), **yeyen:** Yeğen. (DS, VI: 4262)

2. Evlilik Bağıyla Akrabalık Bildiren Sözcükler

2.1. Karı, Zevce

abıla: Karı, Zevce. (DS, I: 20), **arkadaş:** Karı, eş. (DS, I: 325), **arvat:** Eş, zevce, karı. (DS, I: 338), **avrad:** Kadın, karı, avrat. (DS, I: 390), **asik:** Kadın, karı. (DS, I: 343), **başa:** Karı. . (DS, I: 549), **başyoldaşı:** Zevce, karı, eş. (DS, I: 567), **keri:** Karı, eş. (DS, IV: 2755), **küldöken:** Kadın, eş. (DS, IV: 3028), **şenlik:** Eş, karı. (DS, V: 3763), **teketek:** Eş (kadın için). (DS, V: 3866), **yanaşlıh:** Eş, karı. (DS, VI: 4162)

2.2. Koca

ayvaz: Koca, erkek eş. (DS, I: 433), **başgölgesi:** Koca, zevce. (DS, I: 558), **evsabı:** Koca. (DS, III: 1814), **gişi:** 1.Koca, eş. (DS, III: 2085)

2.3. Karı / Koca

başyoldaşı: Karı veya koca. (DS, I: 567), **evdeş:** Karı koca. (DS, III: 1802), **yoldaş:** Eş, evliliklerde eşlerden her biri. (DS, VI: 4292)

2.4. Kaynana

aba: Kaynana. (DS, I: 4), **analık:** Kaynana. (DS, I: 250), **analık:** Kaynana. (DS, I: 4420), **dudunine:** Kayınvalide. (DS, II: 1595), **kadınana:** Kaynana. (DS, IV: 2591), **kadınne:** Kaynana. (DS, VI: 4530), **kayınna:** Kaynana. (DS, IV: 2701), **kocagelin:** Kaynana. (DS, IV: 2892), **mendah:** Kaynana. (DS, VI: 4593)

2.5. Kayınbaba

ağa: Kayınbaba, kaynata. (DS, I: 79), **atalık:** Kayınbaba. (DS, I: 365), **babalık:** Kayınbaba. (DS, I: 450), **babalık:** Kayınbaba. (DS, VI: 4440), **kayın:** Kayınbaba. (DS, IV: 2701)

2.6. Kayınbirader

ağa: Kayınbirader. (DS, I: 79), **çelebi:** Kayınbirader. (DS, II: 1118), **ini:** Kayınbirader. (DS, IV: 2544), **kâince:** Kayınbirader. (DS, IV: 2599)

2.7. Görümce

abıla: Görümce (DS, I: 20), **billa:** Görümce. (DS, I: 666), **bike:** Görümce. (DS, I: 689), **cice:** Görümce. (DS, II: 957), **elti:** Görümce. (DS, III: 1728), **görüm:** Kocanın kız kardeşi, görümce. (DS, III: 2163; DS, VI: 4519), **ini:** Kocanın kız kardeşi, görümce. (DS, IV: 2544), **kadıncık:** Görümce. (DS, IV: 2591)

2.8. Yenge

aba: Yenge. (DS, I: 4), **dayana:** Yenge. (DS, II: 1386), **eci:** Yenge (DS, III: 1661), **ente:** Yenge. (DS, III: 1761), **gadi:** Yenge. (DS, III: 1890), **gelinaba:** Yenge. (DS, III: 1978), **inge:** Yenge. (DS, IV: 2543), **kadi:** Yenge. (DS, IV: 2592), **kadinge:** Yenge. (DS, VI: 4530), **kani:** Yenge. (DS, IV: 2625), **nene:** Yenge. (DS, VI: 4607), **nine:** Yenge. (DS, IV: 3253), **sitti:** Yenge. (DS, V: 3649)

2.9. Amca / Dayı Karısı Yenge

akana: Amca karısı, yenge (DS, I: 138), **bibi:** Amca karısı, yenge. (DS, I: 676), **biyana:** Amca karısı, yenge. (DS, I: 712), **eci:** Amca eşi, yenge. (DS, VI: 4492), **emdostu:** Amca karısı, yenge. (DS, VI: 4497), **nene:** Amca, dayı karısı, yenge. (DS, IV: 3247)

2.10. Damat

düngür: Damat, enişte. (DS, II: 1631), **göreken:** Damat. (DS, III: 2158), **gövü:** Damat, güveyi. (DS, III: 2170), **guya:** Güveyi, damat. (DS, III: 2203), **güve:** Damat, güveyi. (DS, III: 2239), **oğulluk:** Damat. (DS, V: 3272)

2.11. Gelin

büke: Gelin. (DS, I: 816), **hak:** Gelin. (DS, III: 2253), **kadınge:** Gelin. (DS, IV: 2591) **yumma:** Gelin. (DS, VI: 4318)

2.12. Bacanak

bacmak: Bacanak. (DS, I: 458), **düğür:** Bacanak. (DS, II: 1625), **ilti:** İki kız kardeşin eşlerinin birbirine olan durumu, bacanak. (DS, IV: 2534), **kirve:** Bacanak. (DS, IV: 2884)

2.13. Baldız

balduz: Baldız. (DS, I: 503), **çelibaba:** Baldız. (DS, II: 1122)

2.14. Enişte

düngür: Damat, enişte. (DS, II: 1631), **zama:** Enişte. (DS, VI: 4831)

3. Akrabalıkla İlgili Diğer Sözcükler

3.1. Üvey Baba

ammo: Üvey baba, babalık. (DS, I: 239), **atalık:** Üvey baba. (DS, I: 365), **babalık:** Üvey baba. (DS, I: 451), **öç:** Üvey baba. (DS, V: 3311)

3.2. Üvey Anne

aba: Üvey anne, analık. (DS, I: 4), **akana:** Üvey anne, analık (DS, I: 138), **analık:** Üvey ana. (DS, VI: 4420), **analık:** Üvey anne. (DS, I: 249), **ciciana:** Üvey anne. (DS, II: 958), **gelinana:** Üvey anne. (DS, III: 1979), **nene:** Üvey anne. (DS, VI: 4607)

3.3. Üvey Çocuk

kodok: Üvey çocuk. (DS, IV: 2899), **tay:** Üvey çocuk. (DS, V: 3852), **taygeldi:** Üvey çocuk. (DS, VI: 4647), **uydurma:** Üvey çocuk. (DS, VI: 4050)

3.4. Üvey Kız Kardeş

abıla: Üvey kız kardeş. (DS, I: 20), **kızlık:** Üvey kız, manevi kız. (DS, IV: 2869)

3.5. Üvey Oğul

emeksiz: Üvey evlat, evlatlık. (DS, III: 1732), **mazik:** Üvey oğul. (DS, VI: 4591), **oğulluk:** Üvey oğul. (DS, V: 3272)

3.6. Evlatlık

oğulluk: Erkek evlatlık. (DS, V: 3272)

3.7. Sütanne

emcek: Sütanne. (DS, III: 1731), **sütnene:** Sütanne. (DS, V: 3729), **taya:** Sütanne. (DS, V: 3853), **taya:** Sütanne. (DS, VI: 4746)

3.8. Sütkardeş

emişik: Sütkardeş. (DS, III: 1737; DS, VI: 4497), **kaka:** Sütkardeş. (DS, IV: 2600) **sütlük:** Sütkardeş. (DS, V: 3729),

3.9. Kuma

uluca: Kuma. (DS, VI: 4036)

Sonuç

Derleme Sözlüğünde kan bağı ile kurulan 39 akrabalık ismi, evlilik bağıyla akrabalık bildiren 14 akrabalık ismi, akrabalıkla ilgili diğer sözcüklerden ise 9 isim tespit edilmiştir. Derleme Sözlüğünde bir akrabalık adı için genellikle birden fazla sözcük kullanılmıştır.

Derleme Sözlüğünde geçen bazı sözcüklerin tam olarak kimi tanımladığı belli değildir. Örneğin anneanne ve babaanne için ayrı sözcükler kullanılırken ağızlarda büyükanne ve büyükbaba için kullanılan sözcüklerin tam olarak kimi tanımladığı belirtilmemiştir.

Derleme Sözlüğünde geçen akrabalık bildiren bazı sözcükler birden fazla kişiyi tanımlamak için kullanılmıştır. Örneğin anne ve babanın ikisini tanımlamak için *ök* ve *uluca* sözcükleri; babaanne ve anneanne sözcüklerinin ikisi için de *balnine* sözcükleri kullanılmıştır.

Derleme Sözlüğünde geçen bir sözcük bazen birden fazla akrabalık adını tanımlayabilmektedir. Örneğin *aba*, *ame*, *bele*, *dada*, *eze*, *kada*, *sitti* sözcükleri hem hala hem teyze için kullanılmaktadır.

Derleme Sözlüğünde geçen akrabalık adlarının bazıları fonetik değişimlerden kaynaklanırken (büyükbaba: abba, ababa; baba: ava, avo, karı, zevce: arvat, avrad) bazıları ise farklı şekillerdeki

sözcüklerin kullanımından kaynaklanmaktadır. (hatnene: Büyükanne, ibi: Büyükkane, nene: Büyükanne, paşiş: Büyükanne)

Derleme Sözlüğünde en çok kullanılan akrabalık adları ve kullanım sıklıkları sırasıyla şu şekildedir: Baba 24, kardeş 24, çocuk, 22, ağabey 19, hala 19, teyze 15, büyükanne 14.

Kaynakça

- Emiroğlu S. (2012). Türkçe sözlükteki adlarının tasnifi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7 (4), 1691-1710.
- Gömeç, S. (2001). Köktürkçe belgelerdeki bazı akrabalık isimleri. *Türk Dünyası Tarih Dergisi* (173), 1-6.
- Gülensoy T. (1973-1974). Altay dillerindeki akrabalık adları üzerine notlar. *TDAY Belleten*, s. 283-318.
- Güllüdağ, N. (2012). Karay Türklerinde akrabalık adları. *The Journal of Academic Social Science Studies* 5 (6), 205-217.
- Hunutlu, Ü. ve Yıldırım, M. (2023). Köktürk ve Eski Uygur yazılı ürünlerinde akrabalık adları. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 4(1), 1-26.
- Karahan, Leyla (2009). Türkçede dinî anlamlı bazı kişi adlarını ekle değiştirme geleneği. *Dil Araştırmaları Dergisi* (4), 17-24.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye’de halk ağzından derleme sözlüğü*, I, TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye’de halk ağzından derleme sözlüğü*, II, TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye’de halk ağzından derleme sözlüğü*, III, TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye’de halk ağzından derleme sözlüğü*, IV, TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye’de halk ağzından derleme sözlüğü*, V, TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye’de halk ağzından derleme sözlüğü*, VI, TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. TDK Yayınları.
- Türk, O. ve Koç, F. (2021). Manzûme-i Ferâiz adlı eserde geçen akrabalık adları üzerine bir değerlendirme. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar* 5(18), 125-130.
- Yavuz, S. (2013a). Türkiye Türkçesi ağızlarında akrabalık adları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 23(2), 71-91.
- Yavuz, S. (2013b). Dîvânü Lügâtit-Türk’teki akrabalık adları ve bu adların Türkiye Türkçesi ağızlarındaki karşılıkları. *EKEV Akademi Dergisi* (56), 345-360.

Çatışma beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal kuruluş ile ilişkisi bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.